

Het is daar dat de legeraugmentatie om de hoek komt kijken, het oude lied: als er iets voor de vloot gedaan moet worden, komen ook de belanghebbenden van het leger weer om middelen aankloppen. Wij zullen hier niet verder op een en ander ingaan. Het is genoeg om in te zien dat er voldoende andere dringende zaken dan de Propositie aan de orde waren. Het project werd op de lange baan geschoven; het was tenslotte een typisch vredesproject. De financiën der admiraliteitscolleges lieten spoedig geen verlaging der rechten meer toe. Of bovendien de buitenlandse koopman van de Hollandse stapelmarkt gebruik maakte, ging in oorlogstijd volkomen buiten normale economische overwegingen om, de normale economische overwegingen van een economisch kader waarbinnen de Propositie zou kunnen functioneren en activeren.

Toegegeven: het is scherpzinnig deze motivering te hebben gevonden als finale oorzaak van de mislukking der Propositie. Is zij juist? Ik voel enige aarzeling. Is de kwestie dan toch enkelvoudig? Een hoofdfactor, goed, met nog wat nevenfactoren, zoals wel meer het geval is. Om zo te zeggen: eenvoud in enkelvoud. Nogmaals: ik voel enige aarzeling omdat bij mij een vraag rijst, en wel deze: ik kan op grond van de verklaring van mejuffrouw Kalshoven wel begrijpen waarom de besprekingen over de Propositie vastliepen, *maar*: waarom werden zij nimmer meer opgenomen? Op een moment was toch dat zgn. directe gevaar geweken? Waarom heropende men toen niet de besprekingen?

Wij stuiten hier op de fundamentele vraag naar de opportuniteit der Propositie. Ik meen dat het aantrekkelijk is deze te bespreken in samenhang met de Rotterdamse aspecten van het project.

4. ROTTERDAM EN DE PROPOSITIE.

Rotterdam was het commercieel niet slecht vergaan in de voorafgaande eeuw. Tussen 1646 en 1670 beliep de handel van Rotterdam ongeveer $1/6$ van die van Amsterdam; in de achttiende eeuw $1/4$ à $1/3$. Wij moeten Rotterdam niet uitsluitend zien als een zelfstandig economisch centrum naast Amsterdam. De stad was in mindere mate een middelpunt van bancaire activiteiten. Had Amsterdam zich meer gespecialiseerd op de handel met het Noorden, de Oostzee, de Levant en Indië, Rotterdam dreef meer handel met Engeland, Frankrijk, Portugal, Spanje en Amerika. Er bestond